

XLII J. V. VESKI PÄEV

27. juunil 2009. aastal peeti Tartu Ülikoolis J. V. Veski sünniaastapäevale pühendatud XLII konverents, mille teemaks oli esmakordselt valitud nimed üldpealkirjaga „Nimi ja tema keel”. Ettekannetes räägiti nii koha- kui ka isikunimedest.

Peeter Päll esines ettekandega „Mitmekeelsus Eesti nimedes”. Ta vaatlus traditsioonilise nimesüsteemi näitena meie tänavanimedid, kus on esindatud siin kasutatud keeled läbi aegade ning kus tulevad ilmekalt esile mitmekeelsete kohanimede omavahelised

suhted. Eestis on võimude ja keelte vahetudes esinenud ladina-, alam-saksa-, saksa-, rootsi-, taani-, poola-, vene- ja eestikeelseid tänavanimed. Nimesid on kasutatud paralleelselt eri keeltes erinevalt. Eestikeelseid tänavanimed leiab Anton Thor Hellelt 1732. aastast. XX sajandi algul olid tänavanimed kolmes keeles: vene [ametlik (riigi)keel], saksa (Balti autonoomia keel), eesti (rahvakeel). Nimede omavahelised suhted olid erinevad: tõlkenimed (ennisvormitõlked, nt ee *Kuninga tänav* – sks *Königsstraße* – vn *Королевская улица* Tallinnas), foneetiline ülevõtt või mugandamine [*Küterstraße* (alamsks *Kuter* 'lihunik, vorstimeister') > *Küütri tänav* Tartus], iseseisvad nimed (ee *Harju tänav*, sks *Schmiedestraße* 'sepa tänav', vn *Новая улица* 'uus tänav'). Tõlgitud nimesid kasutati 1930. aastateni, mil neid hakati eestistamisele suunda võttes ametlikul tasandil tõrjuma. Sõja järel anti üldiselt nime eestikeelne tuumosa kirillitsas edasi transkriptsioonireeglite kohaselt, liigisõna tõlgiti vene keelde. P. Päll tõi esile, et mitmekeelsete nimede puhul võib täheldada mitut astet: täielik mitmekeelsus (nimesid tõlgitakse, mugandatakse või luuakse oma nimi igas keeles eraldi) ja leebe mitmekeelsus (üle võetakse nime tuum ja tõlgitakse osa nimest, enamasti liigisõna, samuti mugandatakse nimesid grammatiliselt). Viimast kohtab peaaegu igal maal turistidele mõeldud kirjanduses (nt *Town Hall Square* või *Рагушина площадь* eestikeelse *Raekoja platsi* asemel). Eestis on mindud nimesid üle täielikult mitmekeelsuselt osalisele mitmekeelsusele. Samal ajal ei osata erikeelseid nimesüsteeme enam lahus hoida, teadlikkus traditsioonilistest omakeelsetest nimesidest on ähmastunud. P. Päll andis ülevaate ka kohanimeseaduse keelsust puudutavatest nõuetest ning käsitles lühidalt eesnimede keelsusprobleeme.

Evar Saar pidas ettekande „Paljukeelsus ja silmahakkavad nimeandmis-põhimõtted internetiajastu katastri-nimeses”. Seaduse järgi määrab katastriüksuse nime kohalik omavalitsus, tavaliselt sünnib nimi maakorraldaja ja/või maamõõtja ning omaniku koostöös. Nimesid on võimalik vaadata Maa-ameti kodulehelt. Sealne materjal näitab, et nimeandjatel on olnud mitmesuguseid eeskujusid. Peale eestikeelsete on nimesid, mis toetuvad saksa keelele (*Strandhofi*, *Reichenau*) või taotlevad saksapärasust (*Dschungli*, *Reinschoffi*). Samuti leidub nimesid inglise keelt või viiteid sellele (*Next-Generation*, *Rock City*), aga samalaadseid näiteid on ka läti ja teiste keelte kohta. Valgemetsas on täheldatav teadliku nihkega stiliseeritud nimeplaneering ning lähestikku asuvad *Villa Capriccio*, *Villa Theala*, *Villa Taklaja*, *Villa Baltania*, *Rummu*, *Casa Nostra* jne. Nimesid matkitakse ka ürikukeelt (*Matto*, *Sarnito*). Esindatud on ka kohalik keelepruuk (*Pedäjä*, *Vanaesa-saarõ*, *Küünü*). Nimeandmisel on valdavalt arvesse tulnud isikunimed, kohapeal näha olev (nt puud, ka uued liigid, nt *Küpressi*), maatüki kuju (*Kolmnurga*, *Siilu*), nimetamine võib olla ka assotsiatiivne (*Kõrtsijüri* > *Kõrtsimari*, *Turgi* > *Kurgi*, *Purgi*).

Lenne Ojamets rääkis oma käsiloleva magistratöö põhjal ees- ja perekonnanimede häälikulisest kooskõlast. Enamik (u 70%) eesti nimesid on lihtnimed ning nii ees- kui ka perekonnanimi on ühesõnaline ega koosne mitmest prosoodilisest üksusest. Umbes 25% nimesidest on liitnimed, milles ees- või perekonnanimi või mõlemad on kahe- või enamasõnalised. Näib esinevat nõrk tendents, et pika perekonnanime korral eelistatakse lühemat eesnime ja vastupidi. Olenemata perekonnanime pikkusest, eelistavad eestlased kõige enam kahesilbilisi teisevärtelisi eesnimed.

Annika Hussar esitas oma ettekandes ülevaate eesti eesnimedest 1900. aasta luteri koguduste materjalide põhjal. Esmalt kõneles esineja probleemidest, mis on põhiliselt seotud venestamise mõjul 1892. aastal kasutusele võetud venekeelsete meetrikaraamatutega: nimed on sageli moonutatud või ühtsele kujule viidud. Appi tuleb võtta paralleelselt jätkatud saksakeelsed mustandiraamatud või sulgudes antud ladina-täheline kuju, mis annab seletuse, kas *Мария* all on mõeldud nime *Marie*, *Mari* või *Marin*. Nimedest olid paralleelselt tarvitusel nii mitme sajandi vältel kodunenud laennimed kui ka nende XIX sajandi lõpukümnenditel

levima hakanud võõrapärased varian-did või päris uued võõrapärased nimed ning alates 1880. aastatest soovitatud eestipärasust taotlevad nimed. Nimestatistika näitab, et nimede arv on selleks ajaks uute nimede tulekuga suurenenud ning erinevalt varasemast on eri naisenimesid rohkem kui mehenimesid. Ka uue moena levinud kaksiknimesid pandi tüdrukutele sagedamini kui poistele. Alalhoidlikuma nimetarvitusega paistavad enam silma saared ja läänepoolne Eesti, uuemad jooned tulevad rohkem esile Tartumaal, Võrumaal ja linnakogudustes.

ANNIKA HUSSAR